

Нариси з історії села Половлі

Стельмах Тамара Миколаївна,
вчитель історії

Половлівської ЗОШ 1-2 ст.

Касюдик Раїса Омелянівна,
вчитель зарубіжної літератури

Половлівської ЗОШ 1-2 ст.

Вступ

Половлі – це одне з багатьох імен нашої Вітчизни. Нелегкою і водночас гіркою була історична доля наших предків. Вони працювали і творили, боронили свою землю і розбудовували державу. Вони зберегли для нас рідне село, звичаї, традиції, мову і культуру. Тож усім серцем прислухаймося до гомону далеких і близьких нам подій рідної історії.

Пам'ятаймо, чим краще ми знатимемо історію свого села, тим глибше усвідомимо потребу у творчій праці за для блага нашої країни. Пам'ять – одна з найцікавіших властивостей людини. Так як не можна забувати батька й матір, так і не можна забувати своє село, свій народ, свою історію.

Ти – частина народу. Без тебе, без мене, без всіх нас немає ні народу ні історії. Вивчайте історію свого рідного села Половлі, будьте гідними нащадками своїх славних предків.

(річка Стубла , 2011 рік)

На південний- захід від Володимирця за рікою Стублою розкинулось мальовниче село Половлі.

Перша письмова згадка про село датована 1629 роком(відомості із книги «Історія міст і сіл УРСР,де значиться село **Половля**»)

Чому назвали Половлі точних даних немає.

Існують дані, що раніше на території села ріс густий ліс з непрохідними болотами саме сюди в ліс, селили половлених людей, тих хто не корився панові.

Інша версія, люди самі переселялися тому що, ця територія була не досяжна для ворогів.

На початку XVII століття нашим краєм володіли князі

Чорторийські. За Андрусівським перемир'ям наші землі залишилися за Польщею. Польська шляхта здійснювала політику національного та соціального гноблення.

Свідченням цього в с. Зелениця (яке підпорядковане Полонівській сільській раді) і досі стоїть колодязь. Його ще називають «Панським», це на той час був єдиний колодязь, куди люди з усього села йшли за водою. Недалеко від нього, біля підніжжя гори стояв гарний будинок пана Олекса Комуновського.

Колодязь в селі Зелениця, зима 2012 рік.

Село Зелениця було утворене на 80 років раніше ніж Полонів. Перше поселення було недалеко від теперішнього села в урочищі «Малинова гірка». І на цьому місці, під керівництвом історика було проведено розкопки і знайдено кам'яні знаряддя праці, кам'яна зброя, ніж, наконечники для стріл та списів.

Також було знайдено прилад для перевезення вогню. Який виготовлений з невідомої кістки.

За часів Київської Русі, коли нападали монголо - татари, територією нашого села вони йшли війною в Галицько – Волинське князівство. В той час була повинь і пройти із села Зелениця в село Полонів можна було тільки єдиною дорогою, про

яку вороги не знали. Тому вони пішли в брід, де багато війська загинуло. Цей брід і дотепер називається «Татарським». А біля підніжжя «Кам'яної гори» були розташовані татарські склади.

Займалися жителі сіл Зелениця та Половлі переважно гончарством, землеробством та скотарством. Довгими зимовими вечорами жінки прали та вишивали. До 1947 року село було розкинуте хуторами, Скопці нараховували 7 будинків, Кобилівка- 10, Брідці – 4.

Умови життя селян під час панщини

Більше часу працювали люди на панів, займалися скотарством, землеробством. Жінки – ткацькою справою, шили з полотна жіноче та чоловіче вбрання. На початку кріпацької неволі ходили босі, але потім навчилися із кущів дерти лозу, обробляти її і плести постолі, личаки, вони були нетривкі, скоро зношувались. Заможні одягались у чоботи. Магазинів не було, та і не було грошей. Селянин мав змогу тільки виміняти щось у пана. Хатки – убогі, неохайні не було підлоги. Світла не було, світили лучиною, але люди цілу ніч працювали в таких умовах.

Ткацький верстат

(фото з шкільної краєзнавчої кімнати)

Відгомін тих далеких літ

Коли минули часи польської влади прийшло нове лихо. Сонячного ранку 22 червня 1941 року мирне життя людей порушила Велика Вітчизняна війна.

Дорогою ціною наш народ заплатив за право бути народом. Другий у верхньому ряду Присяжнюк Калін Матвійович (30 .01. 1924-25.05.2010) учасник бойових дій.

Під час Великої Вітчизняної війни 1942 році у Володимирці була створена підпільна група,

яка налічувала понад 40 підпільників. До цієї групи входили і наші земляки, які найбільш відзначилися у боротьбі проти фашистів – Тихін Никонорович Кравчук та Карп Арсенович Моніч.

В 1943 році на базі цієї ініціативної групи був створений партизанський загін імені Кармелюка. Тихін Кравчук та Карп Моніч пройшли всю війну, в повоєнний час Т.Н.Кравчук працював головою обласної ради Профспілок а К.А. Моніч очолював Раду ветеранів Володимиреччини.

На території нашого району діяли і інші партизанські загони, серед них бійці партизанського загону ім. Богуна (командир І.І. Конча), який розташовувався поблизу станції Рафалівка, вон підтримували тісний зв'язок з жителями села.

День Перемоги 2002 рік.

Юні герої

Юні патріоти були провідниками повстанської розвідки. Одна з таких розвідок знаходилась на території нашого села. Активною учасницею була жителька села Зелениця, засуджена але згодом реабілітована Кашуба Олександра Андріївна.

Яка у свої сімнадцять, була зв'язковою у повстанських загонах. Також у повстанцях були і рідні Олександри Андріївни, дядько Борис та брат Сергій(він же – Острий, Смілий). За їх завданнями носила «грипсики» у «свої» села Красносілля та Берестівку. Під час однієї з сутичок з ворогом і загинув брат Олександри Андріївни – Сергій який був спочатку захований у селі Каноничі, а вже пізніше повстанці переховали його в село Хиночі. Того ж тижня разом із Сергієм навіки лягли в землю і наші односельчани Юхим, Ничипір, Макар і Йосип.

Олександра Кашуба з молодшим братом, 1950 рік.

Солдатська дорога.....

В 1944 році на території села Половлі, загинув сержант російської армії Кузнецов Михайло Іванович.

Довгий час учні школи вели переписку з дружиною сержанта – Ольгою Галактіївною, яка разом із сином в 1979 році відвідали могилу свого чоловіка та батька.

Кузнецов Михайло Іванович народився 20 листопада 1906 року, в селі Мале Вочерово, Мантуровського району, Костромської області, в селянській сім'ї. В їхній сім'ї було 5 чоловік. Батько – Кузнецов Іван Васильович, мати – Агафія Агафоновна, брат – Кузнецов Павло Іванович, який помер в 1935 році, дві сестри - Кузнецова Ольга Іванівна, яка проживала в місті Мантурове, Олександра Іванівна яка проживала в місті Горьком.

В 1920 році Михайло Іванович закінчив 4 класи Знаменської школи. Після закінчення якої працював разом з батьком в селі. Коли він підріс пішов працювати на лісозавод №5 селища Мантурово.

В 1928 році Михайло Іванович одружився з Ольгою Галактіївною яка в той час працювала на літєйно - механічному заводі. Коли розпочалась фінська війна, у них було 2 дітей: Саша і Нюра. Михайло Іванович був на фронті до кінця війни, після закінчення якої продовжив працювати на лісозаводі №5.

Зустріч рідних Михайла Кузнецова з учнями школи

Останній час, перед Великою Вітчизняною війною, працював в Мантуровському ліспромхозі, бригадиром, звідки і був призваний 21 грудня 1941 року до лав армії. На той час в них вже було 3 дітей. Ідучи на фронт, Михайло Кузнецов говорив дружині: » Бережи дітей, а я буду до останнього захищати нашу Батьківщину».

А в березні 1944 року, Ольга Галактіївна отримала похоронку, в якій говорилось, що її чоловік, Кузнецов Михайло Іванович, командир відділення гвардії, старший сержант, був убитий в бою за Соціалістичну Батьківщину, проявивши героїзм та мужність.

Ольга Галактіївна проживала до пенсії в місті Мантурове, Костромської області, разом із сином Олександром Михайловичем, який працював на лісозаводі №5 майстром цеху.

Дочка - Кузнецова Маргарита Михайлівна проживала в місті Луч, Ленінградської області, працювала завідуючою їдальні.

Друга донька – Кузнецова Анна Михайлівна проживала в місті Шевченко Казахської ССР, працювала в дитячому садку.

З 1989 року переписка між школярами та дружиною Михайла Кузнецова - Ольгою Галактіївною перервалася Але й до тепер жителі села Половлі бережуть пам'ять про російського сержанта М.Кузнецова.

Учні школи прибирають могилу Михайла Кузнєцова, 2013р.

23 жителі Половель загинули у боротьбі з ворогами. На їх честь жителі спорудили обеліск.

Біля Обеліску Слави, 2010 рік.

Список загиблих і тих, хто не повернувся з війни.

Приступа Максим Терентійович С. Половлі. Українець. Мобілізований в 1944 р., рядовий. Помер від ран, квітень 1946 року

Дацький Федір Климович 1924 р. н., с. Половлі, українець. Мобілізований в 1944., рядовий. Пропав безвісти, грудень 1944р.

Бортник Петро Якович 1926 р.н., с. Половлі, українець. Мобілізований в 1944 році., рядовий. Пропав безвісти, січень 1945 р.

Дацький Степан Андрійович 1926 р.н., с.Половлі, українець. Мобілізований 1944 р. Рядовий. Загинув у бою, січень 1945 р. Похований у с.Творозень, Польща.

Басюк Микола Петрович 1923 р. н., с. Половлі, українець. Мобілізований в 1944 р., рядовий. Загинув у бою, грудень 1944 р. Похований у с. Сосалатбата, Угорщина.

Бортник Никифор Гордійович 1923 р. н., с. Половлі, українець. Мобілізований в 1944 р., рядовий. Пропав безвісти, листопад 1944 р.

Бортник Яким Євтухович 1906 р. н. с. Половлі, українець. Мобілізований в 1944 р. Рядовий. Загинув у бою, лютий 1945 р. Похований в м. Оппельн, Німеччина.

Бортник Данило Макарович 1898 р.н., с. Зелениця, українець. Партизан. Загинув, лютий. 1944р. Похований в с. Зелениця.

Капарчук Клим Сергійович 1925 р. н.,с. Половлі, українець. Партизан. Загинув, травень 1946 р.

Мирончук Пилип Гордійович 1912 р.н. Половлі, українець. Мобілізований в 1944р. рядовий. Пропав безвісти, січень 1945 р.

Кубай Андрій Іванович 1905 р. н., с.Половлі, українець. Мобілізований в 1944 р., рядовий. Пропав безвісти 1944р.

Зустріч з солдатською вдовою Пешко Дарією 2010р.

Спогад минулого

Восени 1944 року, коли люди знаходились на полях , збирали в рожай в урочищі «Борисової гори», та побачили густий дим над селом, згодом почувся крик і назустріч людям бігла жінка, яка розповіла про те, що село горить. Коли звечоріло чоловіки пішли на розвідку, побачене вразило до сліз. Вигоріла вся

центральна вулиця села, а разом з тим і хліб який був зібраний в хоромах. До початку холодів селяни побудували так звані «временки». Зі слів старожила села Капарчука Івана, село спалила жінка, в селі по вуличному її називали «чекісткою». Її родину вбили, і спаливши село вона помстилася за смерть рідних.

Центральна вулиця села Половлі (вигорівша в 1944року)

Колективізація

Розпочалося нове життя, але і воно було затьмарене колективізацією, яка проходила через відчуження селянина від землі і примусове створення 1949 році колгоспу «Перемога» перший голова Басюк Зот Титович, продовжив керувати Мирончук Харитон Глібович, Попов з Володимирця, Оржаховський родом з Польщі, Місько та Купрій з Володимирця, Феськов Василь Григорович з села Ромейки (саме за його правління в селі було побудовано будинок культури, дитячий садок, бібліотеку)

Ліщук Микола Михайлович родом з Хмельницької області.

В 1990 році в колгосп реформували на кооператив «Світанок» з тваринницьким напрямком.

20.02.2000 року кооператив «Світанок» ліквідували. Голова - Дацька Галина Терентіївна.

Дороги в селі здебільшого були так звані «грунтовки», і коли випадав дощ пройти було не можливо, тому люди з правої сторони дороги робили дерев'яні тротуари. В 1967 році в селі розпочалось будівництво дороги «соши», кожний камінчик якої викладали в ручну, протягом трьох років, працювало п'ять бригад з району по 15 чоловік.

Кам'яна дорога «соша».

Духовність

Говорять, що церкви в Половлях ніколи не було. Принаймні старші люди, в яких я запитувала, про те не пам'ятають. Раніше половляни та зеленичани ходили молитись до Івано - Богословського храму в село Острівці. А розпочали будівництво храму брати Павло, Леонід, Степан та Микола Бортники. Однак з Божою поміччю та стараннями односельчан у 1991 році відкрились двері храму.

Настоятелем нині у Свято - Троїцькій церкві Андрій Жданюк, який користується надзвичайною повагою та довірою людей. А з 2008 року на території села Зелениця розпочалось будівництво каплички, яке триває і досі.

Свято-Троїцький храм, 2009 рік

Фрагменти храму села , 2009 рік

Половина жителів села сповідує віру П'ятидесятників. Зі свідчень старожилів відомо, що керував громадою Бортник Іван, у його хаті та в хаті Германа Корнія проводилися зібрання.

У 1987 році в селі відкрили Дім Молитви, пресвітером якого було обрано Моніча Івана Климовича.

Дім молитви , 2013рік

Освіта . Її сподвижники та учні

Половлівська ЗОШ 1-2 ст. , 2006 р.

Зі слів Дацької Ірини Макарівни, нам відомо, що ні освіти, ні школи до середини 18 століття в селі не було. Лише з приходом польської влади на наших землях, було створено початкову школу, але і вона була доступна не всім бо була платна. Обов'язковими предметами були польська мова, арифметика та граматики. До 1939 року навчання проходило в хаті Приступи Михайла.

Як розповідає Ірина Макарівна:

-До школи я пішла у 8 років, навчання у той час проходило у хаті Пінчук Юхимом(з 1940р.) на кожну парту видавали буквар і два зошити, писали перами.

Вчителі були дуже суворі, за кожну зроблену помилку били різкою по руках. Але це не відбивало бажання у дітей до навчання.

Провчившись місяць, розпочалася війна. Вчителів, які нас навчали це - Пінчук Борис Михайлович та Бедик Петро Сергійович з села Довговоля забрали на фронт і навчання припинилося.

Букви я знаю, але ні читати ,ні писати не вмю.

Після війни навчання на території села знову відновилось.

І в хаті Хаври Литвин, (де теперішня зупинка Половлі) була відкрита семирічна школа. Вчителі були з Волині: Марія Мусіївна - вчителька

початкових класів, Ганна Василівна – вчителька англійської мови, і призначено директора Верещагіна (ім'я та по батькові не пам'ятаю).

Бажаючих навчатися було багато, тому дане приміщення було затісне. І громада села на чолі з новим директором Коломійцем Василем Григоровичем вирішили збудувати нову, велику, простору школу. Але з матеріалами на той час було дуже скрутно, тому громада вирішила розібрати старі клуні та хороми для побудови школи.

І зусиллями селян 1960 році було відкрито нову восьмирічну школу.

А в 1965 році призначено нового директора Левченко Ольгу Степанівну, яка за направленням прибула до нас із Харківщини 15 серпня 1950 року, як вчитель початкових класів. Вона присвятила школі та дітям все своє життя.

З 1956-1961р. вона здобула вищу освіту

На фото – О.С. Левченко

за кваліфікацією «вчитель української мови та літератури» у Ровенському педагогічному інституті.

З 1978 -1981р навчалася в університеті Марксизма – Ленінізма, де отримала вищу політично – партійну освіту. З 1969 року член комуністичної партії Володимирецького райкому К П.

30 травня 1968 року нагороджена нагрудним значком «Відмінник народної освіти». А в 1983 році нагороджена медаллю «Ветеран праці».

З 1992 року працювала вчителем української мови та літератури в Пологи́вській школі.

В 2004 році звільнилася з роботи за станом здоров'я.

Про Ольгу Степанівну говорили що вона вчитель від Бога, яка випустила у світ три покоління дітлахів. Вона була не тільки хороший учитель, а й справедливий наставник та керівник, доброї душі людина, яка вмiла

підтримати якщо не ділом то словом, вона знаходила підхід до кожної дитини, її любили та поважали односельчани.

19 квітня 2010 року Ольги Степанівни не стало, але і досі про неї говорять з повагою, ставлять у приклад молодшому поколінні.

Педагогічний колектив Полівлівської школи , 1980рік.

Педагогічний колектив , 1982 рік

Після того, як Ольга Степанівна пішла з посади директора школи, їй на заміну прислали молоду вчительку Городецької школи Капарчук (Юсин) Марію Гордіївну, яка працювала на цій посаді з 1992 -1994 рік, на даний час Марія Гордіївна викладає в школі всесвітню літературу.

В Половлівській школі була дуже велика плинність кадрів через те ,що жити не було де, тай добиратися до роботи було ні чим, так як село знаходиться в стороні, то автобуси їздили дуже рідко. У 80- роках вчителі здебільшого ходили пішки або їздили на волосипедах з Володимирця це – Паша Прокопівна Касюдик, Волочнюк Анатолій Андрійович. Також у Половлівській школі працювали:

Надія Савостянівна Кладюк -тепер методист відділу освіти та виховання, та її колеги Бірук Анатолій Олександрович, Береза Микола Пилипович, Галочкін Валерій Володимирович, Калина Костянтинівна Мирончук, Галина Олександрівна Назаришина, теперішній директор Каноницької школи Наталія Сакова.

Згодом біля школи (десь 1980 рік)було збудовано майстерню ,у якій виділили дві кімнати для вчителів.

Випуск 1995 р.

Випуск 2001 р.

Колектив «Калинонька» ,1990 рік

Половлівська школа сьогодні

Як розповіла теперішня директорка школи Любов Трохимівна Дацька, яка на цій посаді з 1994 року, зараз у нас навчається 232 учні.

Можна похвалитись, що з кожним роком у нас зростає число школярів. Нині в школі 9 навчальних класів, 19 вчителів. У школі запроваджена кабінетна система навчання: кабінети математики та інформатики (маємо 10 комп'ютерів з мережею Інтернет), хімії та біології, української мови, всесвітньої літератури та навчальна майстерня, краєзнавча кімната.

За словами директора, нині підручників для навчання вистачає.

У школі за рахунок «чорнобильських коштів» Володимирецького СТ, забезпечує школярів одноразовим харчуванням.

Місцева влада

Щодо місцевої влади в Половлях, то до 1947 року даних де вона розміщувалася немає. Відразу по війні її розмістили в центрі села в старенькій покинутій хатині (де тепер знаходиться магазин «Люкс»). І першим головою села був Секан Адам, секретарем Мирончук Пилип, далі Платон (родом з села Зелене), Ганна Федорівна (село Ромейки), Басюк Володимир Маркович обирався громадою на посаду протягом трьох разів, Приступа Микола Михайлович, Бортник Павло Васильович (усі троє корінні жителі села).

Зараз очолює сільську раду і керує громадою села Касюдик (Басюк) Раїса Омелянівна – уродженка села (НА ФОТО)

1984-1988р. навчалася в Дубнівському педагогічному училищі (спеціальність вчитель початкових класів, старша піонервожата).

Після закінчення якого була направлена на роботу в рідне село, де працювала з 1988- 2010 рік вчителем російської мови та літератури.

В 1990 році продовжує навчання в Рівненському педагогічному інституті.

Саме Раїса Омелянівна будучи керівником шкільного гуртка «Пошук» розпочинає у 2002 році досліджувати історію села.

З 10.11.2010р. обрана на посаду голови Половлівської сільської ради.

Одружена, народила та виховала двох донечок Світлану та Діану.

Дані про населення				
Роки	Половлі		Звениця	
	Жителі	Садяби	Жителі	Садяби
1999	825	193	254	76
2000	841	198	247	74
2001	857	208	252	77
2002	877	211	254	76
2003	871	184, 217сон.	250	72, 78сон.
2004	871	222	254	80
2005	881	221	254	79
2006	902	224	256	76
2007	924	221	251	74
2008	928	221	254	74
2009	939	217	256	72
2010	942	213	257	72
2011	964	звонч 202	260	звонч 71
2012	983	208	260	71
2013	1016	210	266	72

Дані взяті в учителя географії Капарчук М.Г.

Приміщення сільської ради (фото , 2012р.)

Медична допомога в селі

За Польщі медичних закладів на території села Половлі не було, як і в інших найближчих селах. Тому при біді люди здебільшого зверталися до знахарів та «костоправів». Які проживали на хуторах у селі Сопачів.

У 1948 році в центрі села(де тепер побудований середній магазин) побудували приміщення яке з однієї сторони слугувало як сільська рада, а з іншої сторони , як медпункт. В якому працювало дві медички з Володимирця Ганна та Ніна.

А з 1968 року після закінчення Зарічненського медичного училища була направлена на роботу жителька села, Басюк Євгенія Олександрівна яка пропрацювала на посаді фельдшера 18 років, а їй на зміну прийшли Басюк Ірина Макарівна,(працює на даний час акушеркою)Басюк Світлана, Басюк Алла Іванівна, Дацька Раїса Олександрівна, Чугай Тетяна Федорівна, Мирончук Лідія Радіонівна , яка і сьогодні обіймає посаду фельдшера.

На фото – фельдшерсько - акушерський пункт села, 2012 рік.

**На фото - приймає пацієнтів завідувача
Л.Р. Мирончук.**

Найбільші хутори та урочища села Половлі

Скопці – південна частина села Половлі, яка отримала назву від скопців, у які раніше закопували жителі картоплю.

Брідці – північно-східна частина села. А названа тому що, пройти на хутір можна було лише по дерев'яних бродах що пролягали через болото.

Оболонь - східна частина Половель, зараз тут розташована вулиця Молодіжна, а раніше було велике болото, через яке плавали в Зеленицю, пристань для чайок була зроблена на місці будинку Юрія Басюка.

Скопці 2012 рік, (вигляд з боку церкви)

Кобелівка – західна частина села, чому носить таку назву достеменно не відомо.

Система – урочище розташоване у здовж річки Стубли, у 60- роках тут прокладали дренаж, проводили меліорацію.

Ситькове – поле(нині випас для худоби) простягається з ліва від Горобинного, та з права від Погоріловки розділяють їх невеликі канали.

Погоріловка – це болотисті торф'яники, що простягаються вздовж Системи та Ситькового.

Територія села має горбисту місцевість і горби здебільшого носять назву людей які жили неподалік, Борисова , Мартина, Стебльова та Біла гори.

Насомильська гора – масив прекрасного мішаного лісу.

Багатого на ягоди та гриби.

На території села є багато урочищ: Зимник, Красуля, Куль, Возди, Ріпища та ін.. походження назв яких нікому не відомі.